

SPRAWOZDANIE WYDZIAŁU

I ZAMKNIĘCIE RACHUNKÓW
TOWARZYSTWA OPIEKI NAD
POLSKIMI ZABYTKAMI SZTUKI
I KULTURY ZA ROK 1906. 1907

SPRAWOZDANIE

Towarzystwa opieki nad polskimi zabytkami sztuki i kultury
za rok 1906.

Walne zgromadzenie, zwołane na 10 marca 1906 r., zagał Prezes Towarzystwa, Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, zwracając uwagę przedewszystkiem na zadania, jakimi w tym roku Wydział Towarzystwa będzie musiał się zająć, mianowicie na ratowanie kościoła św. Idziego z przyległemi domami i narestauracyę obrazów biskupów krakowskich, znajdujących się w krużgankach klasztornych OO. Franciszkanów. Zajmujący referat Dyr. Zygmunta Hendla o kościele św. Michała w Wilnie i o dalszych badaniach nad ruinami zamku na jeziorze trockiem, przeprowadzonych przez p. Wandalina Szukiewicza, wypełniły dalszy porządek dzienny dorocznego zgromadzenia.

Z kolei przystąpiono do wyboru nowego Wydziału, w którego skład weszli: X. Biskup Władysław Bandurski, Dr. Adam Bogusz, Stanisław Cercha, Adam Chmiel, Prof. Dr. Józef Flach, Maryan Gumowski, Dyr. Zygmunt Hendel, Dr. Feliks Kopera, Leonard Lepszy, Dr. Józef Muczkowski, Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, Józef Onyszkiewicz, Julian Pagaczewski, Niko-

dem Pajzderski, Dr. August Sokołowski, Dr. Emmanuel Świeykowski, Dr. Stanisław Tomkowicz, Stanisław Zarewicz. — Na pierwszym posiedzeniu nowego Wydziału został prezesem wybrany przez akklamacyę Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, wiceprezesami Leonard Lepszy i Dr. Józef Muczkowski, sekretarzami Prof. Dr. Józef Flach i Maryan Gumowski, skarbnikiem Józef Onyszkiewicz.

Przystąpiono następnie do wyboru Komisji. Na wniosek Prof. Dr. Józefa Flacha uznano najbardziej na czasie utworzyć osobną komisję propagandy, któraby miała za zadanie wszelkimi sposobami starać się o zwiększenie liczby członków i rozszerzanie idei Towarzystwa w jak najszerszych kołach. W skład tej Komisji weszli: Dr. Adam Bogusz, Dr. Józef Flach, Dr. Józef Muczkowski, Nikodem Pajzderski, Stanisław Zarewicz.

W skład Komisji zabytków miasta Krakowa, oddawna istniejącej, weszli: Dr. Adam Bogusz, Maryan Gumowski, Dyr. Zygmunt Hendel, Leonard Lepszy, Dr. Józef Muczkowski, Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, jako prezes Towarzystwa, Dr. Stanisław Tomkowicz, jako konserwator miasta Krakowa.

Istniejącej dawniej Komisji dla reformy ustaw konserwatorskich postanowiono nie powoływać do życia wobec istniejących stosunków, które pomyślnego rezultatu tego rodzaju działalności nie obiecują i nadal.

Towarzystwo w ciągu całego roku pilną zwracało uwagę na losy domów około kościoła św. Idziego, które ze względu na przylegającą część Zamku królewskiego na Wawelu z artystycznych względów winny być koniecznie zachowane. Przewszystkiem Prezes Towarzystwa Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski i Ks. Biskup Władysław Bandurski nie oszczędzili trudu w celu uratowania tegoż zabytku. Zdawało się już, że sprawa zostanie pomyślnie załatwioną dzięki interwencji Ks. Biskupa Bandurskiego, który podsunął SS. Felicjankom myśl założenia

ochronki w domach, przylegających do kościoła św. Idziego, tem więcej, że w tym wypadku Rada miasta Krakowa byłaby zapewne skłonną połowę kosztów restauracyi tych domostw pokryć funduszami, w jej dyspozycyi będącemi. Projekt ten niestety na razie się rozchwiał — a obecnie losy całej tej sprawy zawisły od orzeczenia Komisji prawniczej Rady miasta Krakowa. Towarzystwo w dalszym ciągu będzie się starało o pomyslnie załatwienie tej palącej kwestyi, która dzięki uporowi osób, czy instytucyj interesowanych, napotyka na wciąż nowe trudności.

Towarzystwo robót restauracyjnych nad portretami Biskupów krakowskich, znajdujących się w krużgankach klasztoru OO. Franciszkanów w Krakowie, dotychczas faktycznie nie rozpoczęło. Ograniczono się do dalszego zbierania środków pieniężnych, co nie jest sprawą łatwą wobec wielkiej ilości obrazów, jak i wielkich kosztów samej restauracyi, czy konserwacyi. Należy się gorące podziękowanie Zdzisławowi hr. Tarnowskiemu z Dzikowa, Stanisławowej hr. Siemieńskiej, Eustachemu ks. Sapieże i Zygmuntowi hr. Platerowi za nadesłanie znacznych datków na restauracyę portretu biskupa Jana Małachowskiego (1681—1699), również p. Wojciechowi i Janowi Lipskim z W. Księstwa Poznańskiego, którzy oświadczyli gotowość pokrycia kosztów odnowienia portretów biskupa Jędrzeja (1631 r.) i kardynała Jana (1734—1846 r.) Lipskich. Wdzięczność należy się także Edwardowi hr. Raczyńskiemu, prezesowi Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, który obiecał wziąć na siebie koszta odnowienia jednego z biskupich portretów. Prócz tego z inicjatywy Towarzystwa zobowiązało się grono Konserwatorów Zachodniej Galicyi pokryć koszta restauracyi portretu biskupa Marcina Szyszkowskiego (1617—1630 r.), a Towarzystwo Miłośników miasta Krakowa również jednego z epitafiów biskupich.

Towarzystwo według swej możności otaczało opieką

zabytki miasta Krakowa, ilekroć wyłoniła się tego potrzeba. Dostyc tu wymienić subwencyę 200 koron na konkurs fasady domu p. Czynciela, który się znajduje w Rynku w najbliższem otoczeniu kościoła Maryackiego i musiał być utrzymany w odpowiednim nastroju artystycznym. Jury, złożone z przedstawicieli Towarzystwa, grona Konserwatorów i Towarzystwa miłośników historyi i zabytków miasta Krakowa, przyznało pierwszą nagrodę p. architektowi Woytucze, którego projekt zostanie niebawem wykonany, gdyż dom wyżej pomieniony obecnie się już burzy.

Pozatem Towarzystwo uchwaliło 200 koron subwencyi na ratowanie obrazów t. zw. malarstwa cechowego, w kościele św. Katarzyny się znajdujących. Obrazy te (cykl przedstawień z życia Chrystusa) pochodzą prawdopodobnie z dawnego wielkiego ołtarza i wyróżniają się z pośród zwykłych cechowych obrazów tego czasu oryginalnością kompozycyi i niezwykłym uczuciem. Zabytki te, pochodzące z końca wieku XV, budzą obecnie powszechne zainteresowanie i zasługują ze wszech miar na należytej opiece ze względu na swoją doniosłość dla tej epoki naszej kultury.

Również Towarzystwo wyznaczyło 400 koron na odkopanie fundamentów kościoła św. Wojciecha, którego restauracyę dzięki pomocy pieniężnej ze strony J. E. Kardynała Puzyny w tym roku rozpoczęto. Świątynia ta, w epoce barokowej w szatę tego stylu przyodziana, zawiera części romańskiej architektury z XII wieku, które należycie odkryte z pod tynku będą stanowiły nowy przyczynek do historyi romanizmu w Polsce.

Wnioski p. Juliana Pagaczewskiego w sprawie zajęcia się ruinami zamków w Olkuzu i Ogródzieńcu, jak i odnośny wniosek Dr. Stanisława Tomkowicza co do ruin zamku w Kazimierzu nad Wisłą w Królestwie, polecono do załatwienia delegatom miejscowym Towarzystwa. Dzięki interwencyi Towarzystwa na

wniosek p. Stanisława Cerchy wieżę zamkową w Czchowie uchroniono od zagłady, do czego przyczynił się w znacznej mierze p. Goetz-Okocimski swojemi staraniami, oraz gmina miasta Czchowa, która wzięła ten zabytek pod swoją opiekę. Towarzystwo postanowiło na wniosek p. Nikodema Pajzderskiego, o ile to będzie możliwem, kazać odfotografować portrety królów polskich, z czasów króla Stanisława Augusta pochodzące i znajdujące się w zewnętrznych framugach (ślepych arkadach) fasady głównej ratusza poznańskiego. Obrazy te zostały wykonane al fresco przez malarza F. Cieleckiego w r. 1783. Ratusz sam, sięgający czasów króla Wacława, został za panowania Zygmunta Augusta przez architekta włoskiego Giovanniego Battistę da Lugano di Quadro (Cadro) rozszerzony i przyozdobiony piękną fasadą renesansową, składającą się z dwóch kondygnacyj arkad i attyki koronkowej, tak charakterystycznej dla naszych pomników tej złotej epoki. Nadmienić tu jeszcze wypada, że ratusz poznański należy do najpiękniejszych zabytków renesansowych budownictwa świeckiego, nie tylko w Polsce, ale na całej północy, dlatego z wielką obawą oczekujemy wyniku mającej się niebawem dokonać restauracyi, przyczem portrety królów polskich mają być zastąpione podobiznami królów pruskich.

Dzięki zabiegom Prezesa Towarzystwa Madonna na złocnem tle z pierwszych lat XVI wieku pochodząca, piękny obraz cechowego malarstwa, znajdujący się w parafialnym kościele w Nowosielcach koło Przeworska, został odrestaurowany w pracowni prof. W. Pochwalskiego w Krakowie. Również Prezes Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski przedłożył dwa referaty z swoich podróży wakacyjnych: o pałacu w Charzewicach i o zamku w Ołyce. Charzewice, pod Rozwadowem leżące, posiadają rezydencyę strzelecką w stylu rococo, wybudowaną przez Jerzego ks. Lubomirskiego, chorążego koronnego. Galeria portretów rodu ks. Lubomirskich, począwszy od końca XVI wieku aż do począt-

ków wieku XIX, zawiera między innymi portrety pędzla pierwszorzędnych malarzy francuskich z XVIII wieku, które przede wszystkim zasługują na wzmiankę. Pałacyk ten bardzo zniszczony restauruje się obecnie, a obrazy i portrety mają się również doczekać w najbliższej przyszłości przywrócenia do dawnego świetnego stanu. — Druga miejscowość, Ołyka, starożytna siedziba ks. Radziwiłłów, znaną jest głównie ze zamku, sięgającego XVI wieku i zawierającego również wcale niepoślednie skarby sztuki. Prócz niego znajduje się tam kościół parafialny, fundowany przez Albrychta Stanisława ks. Radziwiłła, kanclerza wielkiego litewskiego, wybudowany między r. 1620—1640 w stylu barokowym. W kościele tym zwracają na siebie uwagę nietyle obrazy ołtarzowe, ile fryz biegnący wzdłuż nawy głównej nad arkadami, złożony z kilku wązkich obrazów olejnych, wykonanych pod wpływem malarstwa flamandzkiego XVII wieku. Dwa z tych obrazów, jak i wielką część portretów z galerii charzewickiej, przewiózł p. Prezes Towarzystwa do Krakowa do restauracji przez prof. Pochwalskiego, któremu Towarzystwo udzielało poparcia jak najgorętszego w celu stworzenia odpowiedniej pracowni na miejscu w kraju.

Na skutek listu, wystosowanego przez X. Prof. Rokosznego do Prof. Dr. Stanisława hr. Tarnowskiego, Prezesa Akademii Umiejętności Krakowskiej, członka Towarzystwa, w sprawie restauracji domu Długosza (z r. 1473), wydelegowany został do Sandomierza p. Nikodem Pajzderski w celu zbadania tego zabytku. Przy tej sposobności polecono mu również zbadanie kościoła św. Jakóba, tak ważnego pomnika dla naszego romanizmu, a raczej stylu przejściowego z XIII wieku, którego restauracja z wiosną r. 1907 ma się rozpocząć pod kierownictwem p. architekta prof. Odrzywołskiego z Krakowa.

Komisya propagandy pod przewodnictwem p. prof. Dr. Józefa Flacha, dążyła przede wszystkim do stworzenia odpo-

wiedniej organizacji delegatów Towarzystwa, którzyby z całą energią występowali przeciwko burzeniu pomników naszej przeszłości. Sprawa ostatecznie nie została załatwioną w zupełności z powodu wciąż jeszcze trwających anormalnych stosunków pod zaborem rosyjskim. Mamy nadzieję, że po porozumieniu się z Towarzystwem warszawskiem »Opieki nad zabytkami«, postulat ten pomyślnego dozna rozwiązania. Komisya propagandy przedłożyła nadto Wydziałowi szereg wniosków, odnoszących się do ulepszenia administracji, ułatwienia członkom płacenia wkładek itp. Wnioski te w przeważnej części zostały przez Wydział przyjęte i weszły w czyn, inne są na drodze do przeprowadzenia. Negocjacje, prowadzone przez Komisję z Zarządem powszechnych wykładów uniwersyteckich, dotyczące urządzenia odczytów po prowincjonalnych miastach w celu skuteczniejszej agitacji i większego zainteresowania się zabytkami miejscowemi, nie wydały dotąd pożądanego rezultatu z powodu wyjątkowo późnego rozpoczęcia akcji w r. 1906 wspomnianych wykładów. Sprawa ta, ze wszech miar ważna ze względu na pomyślny rozwój Towarzystwa, powinna w roku przyszłym doznać należytego poparcia i zrealizowania.

Do Sprawozdania tegorocznego postanowiono dołączyć rozprawkę p. Leonarda Lepszego o obrazie Madonny z Nowosielce koło Przeworska i pracę p. Nikodema Pajzderskiego o kościele św. Jakóba w Sandomierzu, cennego zabytku architektury stylu przejściowego z XIII wieku, wraz z notatą o domu Długosza, rzadkim pomniku budownictwa gotyckiego świeckiego z r. 1473.

Na zakończenie sprawozdania z działalności Towarzystwa na rok 1906 niech nam będzie wolno złożyć gorące podziękowanie tym wszystkim, którzy pracowali dla dobra Towarzystwa. Z największem uznaniem podnosimy tak radosne objawy zainteresowania się pomnikami naszej przeszłości, do których bezsprzecznie należy fakt zapisania się następujących

Wydziałów Rad powiatowych galicyjskich w poczet członków Towarzystwa, mianowicie: Bochni, Brzeska, Gorlic, Grybowa, Przemyślan, Rawy Ruskiej, Sokala, Tarnopola, Złoczowa, którym na tem miejscu składamy serdeczne podziękowanie. Oprócz tego dziękujemy tym Panom Marszałkom Rad powiatowych, którzy prócz Wydziałów osobiście również zechcieli zapisać się do Towarzystwa w celu wspólnej pracy. Zachęceni tego rodzaju pomocą, zwracamy się ponownie z gorącym apelem do szerokich warstw naszego społeczeństwa, aby wspólnie przyczyniło się do ratowania zabytków naszej świetnej przeszłości, której integralnymi częściami są żywe pomniki naszej kultury.

ZAMKNIĘCIE KASOWE

za r. 1906.

Wpływy:		Wydatki:	
	Koron		Koron
Pozostałość z r. 1905	1.792·53	Wyjazd delegata do	
Wkładki członków	1.350·70	Sandomierza . .	50·—
Subwencya rządowa	1.000·—	Udział w konkursie	
Fundusz na restau-		na fasadę domu	
racyę obrazu bi-		w rynku głównym	
skupa Małachow-		w Krakowie . .	200·—
skiego	400·—	Koszta sprawozdania	
Procenta	16·32	za rok 1905 . .	675·68
		Wydatki administra-	
		cyjne	593·60
Razem	<u>4.559·55</u>	Razem	<u>1.519·28</u>

Pozostałość:

Fundusz zapasowy Książ. Kasy Oszcz. m.	
Krakowa Nr. 232266	1.500·—
» na rest. portretu biskupa Mała-	
chowskiego Książ. Kasy Oszcz. m.	
Krakowa Nr. 239881	606·92
» restauracyi domów około ko-	
ścioła św. Idziego w Krakowie	100·—
» obrotowy: w Ks. Kasy Oszcz.	
m. Krakowa Nr. 230595	816·08
» w gotówce	17·27
Razem	<u>3.040·27</u>

Kraków, dnia 2 marca 1907.

Książki, dowody kasowe oraz książ. Kasy Oszcz. zbadaliśmy i znaleźli wszystko w należytem porządku

Józef Strzyżowski mp.

W. Anczyz mp.

CZŁONKOWIE TOWARZYSTWA.

IŁOŚĆ CZŁONKÓW:

Członek honorowy	1
Członków założycieli	5
Członków wspierających	5
Członków zwyczajnych	222
Członków nadzwyczajnych	29
Razem	262

WYDZIAŁ TOWARZYSTWA NA ROK 1906.

Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, prezes
Dr. Józef Muczkowski, I wiceprezes
Leonard Lepszy, II «
Maryan Gumowski } sekretarze
Prof. Dr. Józef Flach }
Józef Onyszkiewicz, skarbnik
Ks. Dr. Władysław Bandurski
Dr. Adam Bogusz
Stanisław Cercha
Adam Chmiel
Dyr. Zygmunt Hendel
Dr. Feliks Kopera
Julian Pagaczewski

Nikodem Pajzderski
Dr. August Sokołowski
Dr. Emmanuel Świeykowski
Dr. Stanisław Tomkowicz
Stanisław Zarewicz

CZŁONEK HONOROWY

Prof. Dr. Maryan Sokołowski, Radca dworu

CZŁONKOWIE ZAŁOŻYCIELE

(z wkładką jednorazową 300 kor.):

Chrzanowski Bronisław, Tuczapy, gub. Lubelska
Prof. Dr. Kostanecki Kazimierz, Kraków
Biblioteka Kórnicka
J. E. hr. Potocki Andrzej, c. k. Namiestnik, Lwów

CZŁONKOWIE WSPIERAJĄCY

(z wkładką roczną 40 kor.):

Chrzanowska Wanda, Tuczapy, gub. Lubelska
Chrzanowska Ksawera, Tuczapy, gub. Lubelska
Czapska hr. Emerykowa, Stańków
Kraśiński hr. Adam, Ordynat, Warszawa
Rakowski Ludwik, Dobużek, gub. Lubelska

CZŁONKOWIE ZWYCZAJNI

(z wkładką roczną 10 kor.):

Anczyc Wacław, Kraków
Antoniewicz-Bołoz Jan, prof. Dr, Lwów
Badeni hr. Henryk Stan. Dr, Koropiec
Badeniowa hr. Kazimierzowa, Busk
Bagniewski Zygmunt
X. bisk. Bandurski Władysław, Dr, Lwów
Bett Ignacy, Dr, Kraków

Bieńkowski Bogumił, Dr, Kraków
Bieńkowski Piotr, prof. Dr, Kraków
Binder Wilhelm Dr, Wiedeń
Bogusz Adam Dr, Kraków
Boniecki Michał, Warszawa
Branicka Julia hr. z hr. Potockich,
Sucha
Bülow bar. Gebhard, Kraków

Cercha Stanisław, Kraków
Chamiec Ksawery, Warszawa
Chełmiński Maciej
Chełmiński Władysław
Chmiel Adam, Kraków
Chrzanowski Jan, Tuczapy, gub.
Lubelska
Cieński Tadeusz, Pieniaki
Czartoryska ks. Zdzisławowa, Sielec
Czartoryski ks. Adam, Krasne

Dattner Henryk, Kraków
Dębicki hr. Ludwik, Kraków
Dembowski Ignacy Dr, R. Dw., Lwów
Demianowski Stanisław, Kraków
Domańska Marya, Kraków
Drohojowski hr. Stanisław, Czorsztyn,
Galicja

Eibenschütz Zygmunt Dr, Kraków
Ettinger Paweł

Fałat Julian, dyrektor Akademii Sztuk
Piękn., Kraków
Fedenowski Michał, Podole
Fedorowicz Adam, Dr. Delegat Namie-
stnictwa, Kraków
Finkel Ludwik, Prof. Dr, Lwów
Flach Józef, Prof. Dr, Kraków

Garapich Michał, Kraków
Górski Konstanty M.. Prof. Dr, Kraków
Górzyński ks. kan., Warszawa
Gottlieb Leopold, Kraków
Gottliebowa Leopoldowa, Kraków
Götz Okocimski Jan, Słotwina
Greim Michał, Kamieniec Podolski
Gumowski Maryan, Kraków

Halban Alfred, Prof. Dr, Lwów

JE. Hausner Witold Dr, prezyd. Sądu,
Kraków
Hendel Zygmunt Dyr., Kraków
Himner Maryan
Horoch bar. Ludwik
Horodyńska Zbigniewowa, Zbydniów
Hryncewicz Andrzej, Kraków

Jagmin Stanisław, Kraków
Jakubowski Maciej, Prof. Dr, Kraków
Janczewski Edward, Prof. Dr, Kraków
Jarnuszkiewiczowa Tekla, Lublin
Jarocki Stanisław, Wilno
Jurjewicz Mieczysław, Kraków

Karpiński Alfons, Kraków
Karpiński Władysław, Kraków
Kiciński Tadeusz, Starawieś, gub.
Lubelska
Kieszkowski Jerzy, Dr, Wiedeń
Klecki Leon, Dr, Kraków
Klein Franciszek, Kraków
Kobierzycki Józef, Bogumiłów, Sieradz
Kołaczkowski Jan, Kraków
Komorowski Adam, hr., Kraków
Komorowski ks. Stefan hr. Ołomuniec
Konopka bar. Jan, Breń, Dąbrowa
Kopera Feliks, Dr, dyr. Kraków
Kosiński Kajetan, Kraków
Koźmiński Stanisław, Kraków
Kraszewski Krzysztof, Wisznice, gub.
Siedlecka
Kraushar Aleksander, Warszawa
Krzesz Józef-Męcina, Kraków
Kurmanowiczowa Zofia, Kryniczki, g.
Lubelska

J. E. Lanckoroński Karol, hr., Wiedeń
Leopold Józef. Rzepiszew
Lepszy Leonard, Kraków

Lubecki Kazimierz Dr, Kraków
Lubomirska ks. Andrzejowa, Przeworsk

Merz Ludwik Dr, Kraków
Miączyński Witold, hr., Kraków
Miłkowski Zygmunt, Zürich
Michałowski Józef hr., Dobrzechów,
Galicja

Mniszek hr. Tytus
Mniszek hr. Zygmunt
Morawski Zdzisław, R. Dw., Wiedeń
Muczkowski Józef Dr, Kraków
Mussil Franciszek Dr, Kraków
Mycielski Jan hr., Przeworsk
Mycielski Jerzy hr., Prof. Dr, Kraków
Mycielski Józef hr., Kobylepole, W.
Ks. Poznańskie
Mycielski Stanisław hr., Borynicze
Mycielski Władysław hr., Łuczanowice

Nencki Kazimierz
Niedzielski Stanisław Dr, Śledziejowice
Nowicki Franciszek, Kraków

Obertyński Zdzisław, Hujcze
Olszowski Aleksander, Kraków
Onyszkiewicz Józef, Kraków
Osifski Kazimierz, Przemysł

Pagaczewski Julian, Kraków
Pajzderski Nikodem, Kraków
Parczewski Alfons, Kalisz
Pareński Stanisław, Prof. Dr, Kraków
Petelenz Ignacy Dr, Kraków
J. E. Piniński hr. Leon, Lwów
Piniński Stanisław, hr., Grzymałów
Podwin ks. Adam, Kraków
Półczyńska-Janta Helena, Komorza,
Prusy Zachodnie

Półczyński-Janta Leon, Wysoka, Prusy
Zachodnie

Półczyński Janta Roman, Żabiczyn,
Prusy Zachodnie

Potocka hr. Małgorzata z ks. Radzi-
wiłłów, Kraków

Potocki hr. Franciszek, Kraków
Pruszyński Józef, Kraków

Rada powiatowa w Bochni

» » » Brzesku
» » » Gorlicach
» » » Grybowie
» » » Przemyslanach
» » » Rawie Ruskiej
» » » Sokalu
» » » Tarnopolu
» » » Złoczowie

Raczyński Edward hr., Kraków

Radziwiłł ks. Hieronim, Balice

Radziwiłłowa Róża ks. Maciejowa z hr.
Potockich, Zegrze

Radziwiłłowa ks. Ferdynandowa z ks.
Sapiehów, Berlin

Rappaport Ludwik, Kraków

Reisky Artur bar., Dr. Drzewica

Rulikowska Emilia, Warszawa

Rulikowska Jadwiga, Kotlice. gub. Lu-
belska

Rulikowski Mieczysław, Kraków

Rulikowski Zygmunt, Mełgiew, gub.
Lubelska

Rybicki Stanisław, R. Dw., Lwów

Sala Oktaw, Zabłotce

Sapieha ks. Paweł, Rawa Ruska

Sare Józef, wicepr., Kraków

Schnell Oskar, Firlejówka

Siemieńska hr. Stanisławowa,
Chorostków

Sierakowski Adam hr., Waplewo,
Prusy Zachodnie
Skróchowski J., Paryż
Sobieszczański Zygmunt, Kraków
Sokołowski August Dr, Kraków
Sołtyś Tomasz Dyr., Kraków
X. Spis Stanisław, Prof. Dr, Kraków
Stachiewicz Piotr, Kraków
Stębowska Konstancja, Kraków
Sternschuss Adolf Dr, Kraków
Świeykowski Emmanuel Dr, Tokazówka
Świeżawski Romuald, Miętkie, gub.
Lubelska
Szembek hr. Jan, Serajewo
Szembekowa hr. Zygmunta, Kraków
Szepczyński Aleksander hr., Łaszczów,
gub. Lubelska
Stolcman Zdzisław, Kraków
Szuman Maryan, Turko, W. Ks. Pozn.
Szybalski Mieczysław, Kraków
Szymberski Piotr, Kraków
Tarnowska Adamowa hr. z ks. Czety-
wertyńskich, Bruksela
Tarnowska Zofia hr. z hr. Potockich,
Dzików

Tarnowski Hieronim hr., Kraków
Tarnowski Jan hr., Chorzełów
J. E. Tarnowski hr. Stanisław, Prof.
Dr, Kraków
Tarnowski Władysław hr., Śniatynka
Tarnowski Zdzisław hr., Dzików
Tomkowicz Stanisław Dr, Kraków
Trojan, Kraków
Tyszkiewicz Edward hr., Kraków

Wachtel Zygmunt Dr, Kraków
Wądołny Czesław, ks. kan., Kraków
Wilanowski Michał
Wolański Adam, Rudka
Wyczyński Kazimierz, Kraków
Wysocki Antoni, Kraków
Wysocki Teofil, Lipowiec

Zakliczyna Henryka, Izdebski
Zakrzewski Gustaw, Warszawa
Zaniecka Helena, Radewitz, Kujawy
Zamojski Adam hr., Wysock
Zarewicz Stanisław, Kraków
Zdziechowski Maryan, Prof. Dr, Kraków
Zubrzycki Jan, Dr, Kraków

CZŁONKOWIE NADZWYCZAJNI

(z wkładką roczną 4 kor.):

Abakanowiczówna Zofia, Oblęgorek
Buffetówna Janina, Paryż
Danysz Jan, Paryż
Gorecki Ludwik Dr, Paryż
Gerzberg Henryk, Warszawa
Horodyski Julian, Kraków
Jerosch Sabina, Lizbona, Portugalia
Krajewski Mścisław, Kraków

Lubiński Józef, Weisskirchen
Makomaski Adam, Turkowice, gub. Lub.
Mickiewicz Józef Rafał, Paryż
Mickiewicz Władysław, Paryż
Michałowski-Skarbek Jarosław, Wiedeń
Paklewski-Kozieł Witold, Kraków
Straszewicz Aleksander hr., Paryż
Szymanowski Wacław, Kraków

Pozostałe reszty członków nazwiska na ich własne żądanie nie zostają publikowane.

SPRAWOZDANIE

Towarzystwa opieki nad polskimi zabytkami sztuki i kultury
za rok 1906.

Walne zgromadzenie, zwołane na 10 marca 1906 r., zagaikł Prezes Towarzystwa, Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, zwracając uwagę przedewszystkiem na zadania, jakimi w tym roku Wydział Towarzystwa będzie musiał się zająć, mianowicie na ratowanie kościoła św. Idziego z przyległymi domami i obrazów biskupów krakowskich, znajdujących się w kruzgankach klasztornych OO. Franciszkanów. Zajmujący referat Dyr. Zygmunta Hendla o kościele św. Michała w Wilnie i o dalszych badaniach nad ruinami zamku na jeziorze trockim, przeprowadzonych przez p. Wandalina Szukiewicza, wypełniły dalszy porządek dzienny dorocznego zgromadzenia.

Z kolei przystąpiono do wyboru nowego Wydziału, w którego skład weszli: X. Biskup Władysław Bandurski, Dr. Adam Bogusz, Stanisław Cercha, Adam Chmiel, Prof. Dr. Józef Flach, Maryan Gumowski, Dyr. Zygmunt Hendel, Dr. Feliks Kopera, Leonard Lepszy, Dr. Józef Muczkowski, Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, Józef Onyszkiewicz, Julian Pagaczewski, Niko-

dem Pajzderski, Dr. August Sokołowski, Dr. Emmanuel Świekowski, Dr. Stanisław Tomkowicz, Stanisław Zarewicz. — Na pierwszym posiedzeniu nowego Wydziału został prezesem wybrany przez akklamacyę Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, wiceprezesami Leonard Lepszy i Dr. Józef Muczkowski, sekretarzami Prof. Dr. Józef Flach i Maryan Gumowski, skarbnikiem Józef Onyszkiewicz.

Przystąpiono następnie do wyboru Komisji. Na wniosek Prof. Dr. Józefa Flacha uznano najbardziej na czasie utworzyć osobną komisję propagandy, któraby miała za zadanie wszelkimi sposobami starać się o zwiększenie liczby członków i rozszerzanie idei Towarzystwa w jak najszerszych kołach. W skład tej Komisji weszli: Dr. Adam Bogusz, Dr. Józef Flach, Dr. Józef Muczkowski, Nikodem Pajzderski, Stanisław Zarewicz.

W skład Komisji zabytków miasta Krakowa, oddawna istniejącej, weszli: Dr. Adam Bogusz, Maryan Gumowski, Dyr. Zygmunt Hendel, Leonard Lepszy, Dr. Józef Muczkowski, Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski, jako prezes Towarzystwa, Dr. Stanisław Tomkowicz, jako konserwator miasta Krakowa.

Istniejącej dawniej Komisji dla reformy ustaw konserwatorskich postanowiono nie powoływać do życia wobec istniejących stosunków, które pomyślnego rezultatu tego rodzaju działalności nie obiecują i nadal.

Towarzystwo w ciągu całego roku pilną zwracało uwagę na losy domów około kościoła św. Idziego, które ze względu na przylegającą część zamku królewskiego na Wawelu z artystycznych względów winny być koniecznie zachowane. Przewszystkiem Prezes Towarzystwa Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski i Ks. Biskup Władysław Bandurski nie oszczędzili trudu w celu uratowania tegoż zabytku. Zdawało się już, że sprawa zostanie pomyślnie załatwioną dzięki interwencji Ks. Biskupa Bandurskiego, który podsunął SS. Felicjankom myśl założenia

ochronki w domach, przylegających do kościoła św. Idziego, tem więcej, że w tym wypadku Rada miasta Krakowa byłaby zapewne skłonna połowę kosztów restauracji tych domostw pokryć funduszami, w jej dyspozycji będącymi. Projekt ten niestety na razie się rozchwiał — a obecnie losy całej tej sprawy zawisły od orzeczenia Komisji prawniczej Rady miasta Krakowa. Towarzystwo w dalszym ciągu będzie się starało o pomyslnie załatwienie tej palącej kwestyi, która dzięki uporowi osób, czy instytucyj interesowanych, napotyka na wciąż nowe trudności.

Towarzystwo robót restauracyjnych nad portretami Biskupów krakowskich, znajdujących się w krużgankach klasztoru OO. Franciszkanów w Krakowie, dotychczas faktycznie nie rozpoczęło. Ograniczono się do dalszego zbierania środków pieniężnych, co nie jest sprawą łatwą wobec wielkiej ilości obrazów, jak i wielkich kosztów samej restauracji, czy konserwacji. Należy się gorące podziękowanie Zdzisławowi hr. Tarnowskiemu z Dzikowa, Stanisławowej hr. Siemieńskiej, Eustachemu ks. Sapieże i Zygmuntowi hr. Platerowi za nadesłanie znacznych datków na restaurację portretu biskupa Jana Małachowskiego (1681 — 1699), również p. Wojciechowi i Janowi Lipskim z Księstwa Poznańskiego, którzy oświadczyli gotowość pokrycia kosztów odnowienia portretów biskupa Jędrzeja (1631 r.) i kardynała Jana (1734 — 1846 r.) Lipskich. Wdzięczność należy się także Edwardowi hr. Raczyńskiemu, prezesowi Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie, który obiecał wziąć na siebie koszt odnowienia jednego z biskupich portretów. Prócz tego z inicjatywy Towarzystwa zobowiązało się grono Konserwatorów Zachodniej Galicyi pokryć koszt restauracji portretu biskupa Marcina Szyszkowskiego (1617 — 1630 r.), a Towarzystwo Miłośników miasta Krakowa również jednego z epitafiów biskupich.

Towarzystwo według swej możności otaczało opieką

zabytki miasta Krakowa, ilekroć wyłoniła się tego potrzeba. Dostyc tu wymienić subwencyę 200 koron na konkurs fasady domu p. Czynciela, który się znajduje w Rynku w najbliższem otoczeniu kościoła Maryackiego i musiał być utrzymany w odpowiednim nastroju artystycznym. Jury, złożone z przedstawicieli Towarzystwa, grona Konserwatorów i Towarzystwa miłośników historii i zabytków miasta Krakowa, przyznało pierwszą nagrodę p. architektowi Woytyczce, którego projekt zostanie niebawem wykonany, gdyż dom wyżej pomieniony obecnie się już burzy.

Pozatem Towarzystwo uchwaliło 200 koron subwencyi na ratowanie obrazów t. zw. malarstwa cechowego, w kościele św. Katarzyny się znajdujących. Obrazy te (cykl przedstawień z życia Chrystusa) pochodzą prawdopodobnie z dawnego wielkiego ołtarza i wyróżniają się z pośród zwykłych cechowych obrazów tego czasu oryginalnością kompozycyi i niezwykłym uczuciem. Zabytki te, pochodzące z końca wieku XV., budzą obecnie powszechne zainteresowanie i zasługują ze wszech miar na należytą opiekę ze względu na swoją doniosłość dla tej epoki naszej kultury.

Również Towarzystwo wyznaczyło 400 koron na odkopanie fundamentów kościoła św. Wojciecha, którego restauracyę dzięki pomocy pieniężnej ze strony J. E. Kardynała Puzyny w tym roku rozpoczęto. Świątynia ta, w epoce barokkowej w szatę tego stylu przyodziana, zawiera części romańskiej architektury z XII wieku, które należycie odkryte z pod tynku będą stanowiły nowy przyczynek do historii romanizmu w Polsce.

Wnioski p. Juliana Pagaczewskiego w sprawie zajęcia się ruinami zamków w Olkuszu i Ogrodzieńcu, jak i odnośny wniosek Dr. Stanisława Tomkowicza co do ruin zamku w Kazimierzu nad Wisłą w Królestwie, polecono do załatwienia delegatom miejscowym Towarzystwa. Dzięki interwencji Towarzystwa na

wniosek p. Stanisława Cerchy wieżę zamkową w Czchowie uchroniono od zagłady, do czego przyczynił się w znacznej mierze p. Goetz-Okocimski swojemi staraniami, oraz gmina miasta Czchowa, która wzięła ten zabytek pod swoją opiekę. Towarzystwo postanowiło na wniosek p. Nikodema Pajzderskiego, o ile to będzie możliwem, kazać odfotografować portrety królów polskich, z czasów króla Stanisława Augusta pochodzące i znajdujące się w zewnętrznych framugach (ślepych arkadach) fasady głównej ratusza poznańskiego. Obrazy te zostały wykonane al fresco przez malarza F. Cieleckiego w r. 1783. Ratusz sam, sięgający czasów króla Wacława, został za panowania Zygmunta Augusta przez architekta włoskiego Giovanniego Battistę da Lugano di Quadro (Cadro) rozszerzony i przyozdobiony piękną fasadą renesansową, składającą się z dwóch kondygnacyj arkad i attyki koronkowej, tak charakterystycznej dla naszych pomników tej złotej epoki. Nadmienić tu jeszcze wypada, że ratusz poznański należy do najpiękniejszych zabytków renesansowych budownictwa świeckiego, nie tylko w Polsce, ale na całej północy, dlatego z wielką obawą oczekujemy wyniku mającej się niebawem dokonać restauracji, przyczem portrety królów polskich mają być zastąpione podobiznami królów pruskich.

Dzięki zabiegom Prezesa Tow. Madonna na złotonem tle z pierwszych lat XVI wieku pochodząca, piękny obraz cechowego malarstwa, znajdujący się w parafialnym kościele w Nowosielcach koło Przeworska, został odrestaurowany w pracowni Prof. W. Pochwalskiego w Krakowie. Również Prezes Prof. Dr. Jerzy hr. Mycielski przedłożył dwa referaty z swoich podróży wakacyjnych: o pałacu w Charzewicach i zamku w Ołyce. Charzewice, pod Rozwadowem leżące, posiadają rezydencję strzelecką w stylu rococo, wybudowaną przez Jerzego ks. Lubomirskiego, chorążego koronnego. Galerya rodu ks. Lubomirskich, począwszy od końca XVI wieku aż do począt-

ków wieku XIX, zawiera między innymi portrety pędzla pierwszorzędnych malarzy francuskich z XVIII wieku, które przede wszystkim zasługują na wzmiankę. Pałacyk ten bardzo zniszczony restauruje się obecnie, a obrazy i portrety mają się również doczekać w najbliższej przyszłości przywrócenia do dawnego świetnego stanu. — Druga miejscowość, Ołyka, starożytna siedziba ks. Radziwiłłów, znaną jest głównie ze zamku, sięgającego XVI wieku i zawierającego również wcale niepoślednie skarby sztuki. Prócz niego znajduje się tam kościół parafialny, fundowany przez Albrychta Stanisława ks. Radziwiłła, kanclerza wielkiego litewskiego, wybudowany między r. 1620—1640 w stylu barokkowym. W kościele tym zwracają na siebie uwagę nietyłe obrazy ołtarzowe, ile fryz biegnący wzdłuż nawy głównej nad arkadami, złożony z kilku wązkich obrazów olejnych, wykonanych pod wpływem malarstwa flamandzkiego XVII wieku. Dwa z tych obrazów, jak i wielką część portretów z galerii charzewickiej, przewiózł p. Prezes Towarzystwa do Krakowa do restauracji przez Prof. Pochwalskiego, któremu Towarzystwo udzielało poparcia jak najgorętszego w celu stworzenia odpowiedniej pracowni na miejscu w kraju.

Na skutek listu, wystosowanego przez X. Prof. Rokosznego do Prof. Dr. Stanisława hr. Tarnowskiego, Prezesa Akademii Umiejętności Krakowskiej, członka Towarzystwa, w sprawie restauracji domu Długosza (z r. 1473), wydelegowany został do Sandomierza p. Nikodem Pajzderski w celu zbadania tego zabytku. Przy tej sposobności polecono mu również zbadanie kościoła św. Jakóba, tak ważnego pomnika dla naszego romanizmu, a raczej stylu przejściowego z XIII wieku, którego restauracja z wiosną r. 1907 ma się rozpocząć pod kierownictwem p. architekta Prof. Odrzywolskiego z Krakowa.

Komisya propagandy pod przewodnictwem p. Prof. Dr. Józefa Flacha, dążyła przede wszystkim do stworzenia odpo-

wiedniej organizacyi delegatów Towarzystwa, którzyby z całą energią występowali przeciwko burzeniu pomników naszej przeszłości. Sprawa ostatecznie nie została załatwioną w zupełności z powodu wciąż jeszcze trwających anormalnych stosunków pod zaborem rosyjskim. Mamy nadzieję, że po porozumieniu się z Towarzystwem warszawskiem »Opieki nad zabytkami«, postulat ten pomyślnego dozna rozwiązania. Komisya propagandy przedłożyła nadto Wydziałowi szereg wniosków, odnoszących się do ulepszenia administracyi, ułatwienia członkom płacenia wkładek itp. Wnioski te w przeważnej części zostały przez Wydział przyjęte i weszły w czyn, inne są na drodze do przeprowadzenia. Negocjacye, prowadzone przez Komisję z Zarządem powszechnych wykładów uniwersyteckich, dotyczące urządzenia odczytów po prowincjonalnych miastach w celu skuteczniejszej agitacyi i większego zainteresowania się zabytkami miejscowemi, nie wydały dotąd pożądanego rezultatu z powodu wyjątkowo późnego rozpoczęcia akcyi w r. 1906 wspomnianych wykładów. Sprawa ta, ze wszech miar ważna ze względu na pomyślny rozwój Towarzystwa, powinna w roku przyszłym doznać należytego poparcia i zrealizowania.

Do Sprawozdania tegorocznego postanowiono dołączyć rozprawy Prof. Dr. Jerzego hr. Mycielskiego o obrazie Quinten Massysa, znajdującym się w skarbcu katedry na Wawelu, p. Leonarda Lepszego o obrazie Madonny z Nowosielec koło Przeworska i pracę p. Nikodema Pajzderskiego o kościele św. Jakóba w Sandomierzu, cennego zabytku architektury stylu przejściowego z XIII wieku, wraz z notatą o domu Długosza, rzadkim pomniku budownictwa gotyckiego świeckiego z r. 1473.

Na zakończenie sprawozdania z działalności Towarzystwa na rok 1906 niech nam będzie wolno złożyć gorące podziękowanie tym wszystkim, którzy pracowali dla dobra Towarzystwa. Z największem uznaniem podnosimy tak rado-

sne objawy zainteresowania się pomnikami naszej przeszłości, do których bezsprzecznie należy fakt zapisania się następujących Wydziałów Rad powiatowych galicyjskich w poczet członków Towarzystwa, mianowicie: Bochni, Brzeska, Gorlic, Grybowa, Przemyślan, Rawy Ruskiej, Sokala, Tarnopola, Złoczowa, którym na tem miejscu składamy serdeczne podziękowanie. Oprócz tego dziękujemy tym Panom marszałkom Rad powiatowych, którzy prócz Wydziałów osobiście również zechcieli zapisać się do Towarzystwa w celu wspólnej pracy. Zachęceni tego rodzaju pomocą, zwracamy się ponownie z gorącym apelem do szerokich warstw naszego społeczeństwa, aby wspólnie przyczyniło się do ratowania zabytków naszej świetnej przeszłości, której integralnemi częściami są żywe pomniki naszej kultury.

ZAMKNIĘCIE KASOWE

za r. 1906.

Wpływy:		Wydatki:	
	Koron		Koron
Pozostałość z r. 1905	1.792·53	Wyjazd delegata do Sandomierza . .	50·—
Wkładki członków .	1.350·70	Udział w konkursie na fasadę domu w rynku głównym w Krakowie . .	200·—
Subwencya rządowa	1.000·—	Koszta sprawozdania za rok 1905 . .	675·68
Fundusz na restauracyę obrazu biskupa Małachowskiego	400·—	Wydatki administracyjne	593·60
Procenta	16·32		
		Razem .	1.519·28
Razem .	<u>4.559·55</u>		

Pozostałość:

Fundusz zapasowy Książ. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 232266	1.500·—
» na rest. portretu biskupa Małachowskiego Książ. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 239881	606·92
» restauracyi domów około kościoła św. Idziego w Krakowie	100·—
» obrotowy: w Ks. Kasy Oszcz. m. Krakowa Nr. 230595	816·08
» w gotówce	17·27
Razem	<u>3.040·27</u>

Kraków, dnia 2 marca 1907.

Książki, dowody kasowe oraz książ. Kasy Oszcz. zbadaliśmy i znaleźli wszystko w należytem porządku

Józef Strzyżowski mp.

W. Anczyk mp.

